СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIX. Ч. 252. Джерзи Сіті, Н. Дж., четвер, 29 жовтня 1931. VOL. XXXIX. No. 252. Jersey City, N. J., Thursday, October 29, 1931. THREE CENTS.

ОСТЕРІГАЮТЬ ПРОМИСЛОВЦІВ ПЕРЕД ЗМЕНШУВАННЯМ ПЛАТЕНЬ.

ҐВАЙТ СОЛФУР СПРІНҐС (Вест Вірджінія). — На конвенції „Америкен Інститут оф Стіл Констрокшен" піднеслися голоси ріжних представників сталеві промисловости, щоби поступати дуже обережно є зменшуванням заробітних платень, бо як часи поліпшаться, то промислови треба буде відпокутувати це новими уступками, яких домагатиметься робітництво в заплату за теперішню уступку.

Позатим усі промисловці були настроені оптимістично й твердили, що бизнес назагал поправляється.

ҐУВЕР ТЕЖ ПРОТИ НЕГАЙНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТИ ФИЛИПИН.

ВАШИНГТОН. — Президент Ґувер заявив, що його адміністрація є наразі проти узнання Филипин незалежними. Він каже, що насамперед треба Филипинам стати економічно незалежними, заки дістануть політичну свободу. Вправді, говорив президент, від часів еспансько-американської війни кождий президент Злучених Держав обіцював Филипинам незалежність, але ця проблема є тільки на часі и те все. Без економічної незалежности, говорив Ґувер, Филипини мусять завалитись і знищити економічне життя островів.

РАХУЮТЬ, ЩО ФРАНЦІЯ ЗАКУПИТЬ ПШЕНИЦЮ І БАВОВНУ.

НЮ ЙОРК. — Приватні фірми роблять заходи щодо кредитів у справі експорту пшениці і бавовни до Франції. Кажуть, що такого вивозу треба надіятися, як тільки француський премієр поверне до Франції й здасть урядови звіт зі своєї поїздки.

Песимістично настроені не дуже то довіряють тому і кажуть: побачимо!

БОЯТЬСЯ ВИСОКОЇ ТАРИФИ.

ВАШИНҐТОН. — Ті, що з таким запалом заявлялися за високу американську тарифу, слідять тепер з великим занепокоєнням вислід англійських виборів. Бо виходить, що консерватисти будуть у великій більшости і готові переФорсувати в Англії високу тарифу, а це відібється дуже погано на американськім експорті. Консерватисти звяжуть економічно ще сильніше Канаду з Англією, ніж було досі, а це теж підкопає економічно Злучені Держави.

ОСТОРОЖНО З ОГНЕМ ПО ЛІСАХ.

ОЛБАНІ. — Настав час осінних польовань і посухи, а разом з тим і великих пожарів, яких жертвою падають лісисті полоси. Комішенер Морґентав звертає на це увагу і радить бути обережними з сірниками, куренням і розкладуванням ватри по лісах.

ЯК В ІСТОРІЇ РОБІНЗОНА КРУЗО.

З ВОЄННОГО КОРАБЛЯ „САКРАМЕНТО" (Кокосові острови). — На незалюднених Кокосових островах, відомих з того, що там колись скривалися морські розбишаки, знайдено трох Американців, котрі виратулися з розбитого судна і жили там від 15 квітня ц. р. Вратували з собою стрільбу і трохи пороху та куль. Тому мали чим полювати на кабани і птахи, які були для них поживою. Ловили рибу, а найбільше зїдали кокосових оріхів. Виглядали всі здорово й доплили серед рвучої води до корабля, не боячися акулів. Були тільки обдерті, бо вся їх одіж була вже знищена.

Тими Американцями були: Пол Стеквик, Ґордон Бровдер і Ірл Пелизер. Виплили вони з Сан Дієго й пустилися мабуть шукати за скарбами, які нібито залишилися по давніх піратах.

РУМУНИ ТЕЖ НЕ ДОБРІ НА БОРУ.

КЛІВЛЕНД. — Румунський Народний Комітет вислав до сенатора Бори телеграму, в якій висказує своє невдоволення з інтервю, котре Бора дав журналістам і в котрім заявився за ревізію теперішніх границь Угорщини. В телеграмі кажеться, що до війни Угорщина угнетала 3,000,000 Румунів, а тепер є тільки 1,000,000 Мадярів під Румунією, і то таких, якими кольонізовано румунські землі.

ЯК ТАК ДАЛІ ПІДЕ, ТО ПОВТІКАЮТЬ УСІ УРЯДОВЦІ.

НЮ ЙОРК. — Ірвін Курц, з бюра пропаґанди републиканського комітету нюйорського повіту, каже, що коли леґіслятурна комісія переводитиме доходження ще один рік, то мало хто лишиться по міських урядах. Всі урядовці, наставлені організацією Тамані Гол, зачнуть завчасу покидати посади і крадьки втікати з міста, щоби в той спосіб ратувати себе перед тюрмою.

ГАЗАРДОВИЙ ЛЕТУН.

КІНҐСТОН (Джемейка). — Австралійський летун, Берт Гінклер, перелетів дорогу з Ню Йорку до Джемейки за 18 годин. Є це дуже великий осяг з огляду на дуже небезпечну дорогу морем.

САНДІНО ЗАПОВІДАЄ „ДІЙСНУ ОФЕНЗИВУ".

МЕКСИКО СІТИ. — Нікараґванський повстанець Сандіно заповідає, що зорґанізував свої повстанські відділи і готовий до „дійсної офензиви".

АПАТІЯ ДО ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ В МОСКВІ.

Совітська преса стверджує, що публика не хоче йти на партійні зібрання в Москві. В Петербурзі зачинено 26 робітничих клюбів. — Совітським горожанам обридло вже слухати сотки кличів та фраз, що нібито мали би бути корисними для горожан. Публика переконується, що політика йде на шахрайство трудящої маси. Це — зрештою — не лише в Росії.

СТАТИСТИКА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА ПІД ПОЛЬЩЕЮ.

Статистика польського уряду за буджетовий рік 1930—31 подає між іншим, що під Польщею є 2,428 осіб українського католицького духовенства, в тому: митрополит 1, епископів, що правлять дієцезіями, і їх помічників 6, один без дієцезії, членів капітул 23, консисторських урядників 17, професорів духовних семинарій 14, парохів 1,849, адміністраторів філіяльних церков 72, сотрудників 158, студентів в духовних семинаріях 290.

СЕМИГОРОДСЬКЕ НАСЕЛЕННЯ БАЖАЄ АВТОНОМІЇ.

„Доміняца" доносить, що жадання автономії Боілою не є поглядом одинокої Боіли, але й інших семигородських національно - царaністичних провідників. Два бувші національно-царaністичні міністри заявили редакції, що автономія є загальним бажанням семигородського населення. Національно-царaністи-реґатники є проти пляну Боіли. З цеї причини треба очікувати, що в партії національ-царaністів прийде до розколу.

ПРАПОР БУВ БИ ЗНЕВАЖЕНИЙ.

Калґарський (Канада) відділ Оренджменів домагався від управи міської ради, щоби комуністам в часі їх демонстраційних походів наказано нести державний прапор. На те відповів мейор Дейвісон, що це булоб зневагою прапора.

ЗАСТРІЛЯТЬ 1,500 БУЙВОЛІВ В АЛБЕРТІ.

В парку у Вейнрайт, в Алберті, було в березні б. р. 6,000 буйволів. Від того часу ще наступив приріст, який річно виносить 20%. Щоби зробити місце дальшому приростови, управа парку в осени і вчасною зимою змушена буде застрілити 1,500 буйволів. В той спосіб на ринку знову появиться мясо буйволів, якого в західній Канаді не бачили від кількох літ.

В МОРЕНАХ ЗНОВУ ГОРИТЬ.

Сонда ч. 160 у Моренах почала знову горіти. Покищо не роблять нічого, щоби погасити вогонь.

РУМУНСЬКІ ТУРКИ ПРИНИМАЮТЬ ЛАТИНСЬКУ АЗБУКУ.

Мусулмани з Добруджі рішили ввести в себе нову турецьку азбуку латинськими буквами.

АРЕШТУВАННЯ ПРЕЗИДЕНТА РІЛЬНИЧОЇ КАМЕРИ.

В Тягині (Бесарабія) арештували з наказу державного прокуратора президента Рільничої Камери, Бжещневського. Арештування наступило у звязку зі злодійствами публичного гроша, котрих допустився Бжещневський.

БОЛГАРИ ЗАСУДИЛИ НА СМЕРТЬ ДВОХ РУМУНІВ.

Часопис „Курентул" довідується, що члени комітету добруджанських революціонерів рішили поповнити два злочини в румунській Добруджі. Той, на кого впав жереб, має вбити румунського капітана і комісаря поліції міста Каліякри. В цей спосіб хочуть Болгари пімститися за вбивство бувшого болгарського сенатора Стефанова. (Не треба забувати, що „Курентул" це крайно шовіністична шмата котра втопила би кождого Румуна в ложці води. Тому припускаємо, що подана вістка є видумкою).

ПОВІСИЛИ ТРИ ЖІНКИ.

На Шлеську застрілили дві дочки свого 67-літнього батька, щоб одідичити його маєток. При цьому помагала їм їх мама. Це сталося ще 19. січня с. р. Дня 20. травня засудили всі три на смерть через повішення. Тепер розбирав апеляційний суд відклик засуджених і потвердив засуд. Усі три повісили.

З СУДОВОЇ САЛІ.

В черновецькім суді відбулася розправа проти Ілі Білінського, який, як відомо, постріляв на весіллю в Старій Жучці кілька осіб. Та тепер ставав Білінський перед судом за другу провину. В 1929 році побив цей жуцький розбишака так дуже Тодора Демянюка, що той ледви спас своє життя. При цім помагали йому Іван Медвідь та Іван Українець. Білінського засудили на 8 місяців арешту, Івана Українця і Медведя на 6 місяців. А тепер можуть вони роздумувати, якби то брехати перед судом присяглих і викрутитися з Іванової хати за те, що постріляли на весіллю невинних людей.

УБИЙСТВО НА ДОРОЗІ.

Іван Данканич з Бабича (Підкарпаття) продав воли на мукачевськім ярмарку і, передавши гроші старому батькови, вертався до дому. На дорозі перейняли їх розбишаки й, думаючи, що в молодшого Данканича знайдуть гроші, застрілили його. Батько відкинув гроші в траву, щоб не знайшли в нього злодії. Старий таким чином виратував гроші, але сина стратив. Злодії зникли без сліду.

КОЖДИЙ 75-ТИЙ ГРОМАДЯНИН В СССР БОЖЕВІЛЬНИЙ.

До чого довів страшний нелюдський большевицький терор, постійні злидні й нужда, говорять самі большевицькі статистичні дані: в цілому большевицькому „союзі" нараховують тепер два міліони божевільних, з чого половина цього числа припадає на інтеліґенцію. Всього населення в СССР буде тепер біля 150 міліонів. Значить, на кожних 75 людей припадає один божевільний. Ось такий „рай" створили большевики!

ПЕРЕКРАДАВСЯ З ГРІШМИ ЗА ГРАНИЦЮ.

На румунській границі приловили одного високого урядника, що хотів перейти границю враз з 25 міліонами левів. Його арештували й розпочали слідство. Назвиська цеї особи покищо не подають.

ВЕЛИКИЙ ДОСТОЙНИК СПРОНЕВІРИВ ГРОШІ.

Королівський комісар Думітреску довідався, що при військовій команді в Тягині (Бесарабія) поповнено більші зловжиття. При слідстві показалося, що підполковник Лучіяну спроневірив пів міліона левів. Його арештували й відставили до кишинівської тюрми.

БУКОВИНА МАЄ ЗВИШ 59,252,827,827 ЛЕВІВ ДОВГІВ.

На основі звіту міністерства рільництва виносить одна частина селянських довгів на Буковині 59 міліонів, 252 тисяч і 827 левів.

СУД НАД УЧИТЕЛЬКОЮ.

Генеральний інспектор народних шкіл у Румунії, Кумпані, виточив акерманській учительці, Настасії Кочубинській, слідство за те, що на святі в честь Достоєвського виступила з комуністичним рефератом. Обжалована боронила себе сама, бо ніхто з товаришів що мали право боронити її, не хотів цього зробити. Комісія постановила виключити Кочубинську з учительського стану.

І РЕЛІҐІЙНОМУ ФОНДОВИ НЕ З МЕДОМ.

Митрополит Нектарій їздив до Букарешту, щоби виєднати у міністра фінансів відрочення на заплату залеглих податків Релігійного Фонду. Міністерство фінансів жадає від Реліґійного Фонду заплати всіх прямих податків біжучого року.

НЕЧУВАНА ПРИГОДА НА ПОХОРОНІ.

В Букарешті завмер торговець Василь Шілер. У тім стані лежав майже два дні. Родина, думаючи, що Василь справді мертвий, зарядила похорон. „Мертвого" положили в трумну, винесли на двір і в присутности багато людей почалася похоронна відправа. Трумна була отворена. Священик і нарід співали похоронні пісні, коли в одній хвилі „мертвий" зачав підноситись і зовсім спокійно сів собі в середині трумни. Присутні застрашилися на смерть. Одні повтікали, другі повмлівали.

НАЙБІЛЬШЕ ЗАДОВЖЕНА КРАЇНА.

Міністерство рільництва дослідило, що найбільше задовженою провінцією в Румунії є Буковина. Тут припадає на гектар орної землі 9,962 левів. Таких довжників, що мають нижче 1,000 левів довгу на гектар, є в Буковині 4.79 процент; таких, що мають на гектар 5—10 тисяч довгу, є 23,72 проц.; довжників, що мають 10—15 тисяч левів довгу на гектар землі, є майже 10 процентів, а довжників з 20 тисячами левів довгу на гектар є понад 30 процентів.

Найменше довгів має Бесарабія. Тут обтижений гектар землі довгом 1,014 левів.

РОСІЯ ПОСИЛАЄ ПІДМОГУ ПРОТИВНИКАМ ЯПОНІЇ.

СИТУАЦІЯ В МАНДЖУРІЇ ПОГІРШУЄТЬСЯ.

ШАНҐГАЙ (Китай). — Заряд Південно-Манджурської залізниці потверджує, що большевики післали чотири вагони амуніції, гармат і скорострілів у провінцію Гейлунґ-Кіянґ для сторонників диктатора Манджурії, Ченґ Су Ліянга, головного противника Японії. Крім того доходять відомости про загальну концентрацію російського війська біля стації Манчулі та Пограничная, а також над рікою Амуром. Таксамо одержано відомости про активність большевиків у північній Манджурії, де в районі стації Манчулі стоїть на поготівлі 150 вагонів для відтранспортовання російських військ.

В Мукдені вже сформовано новий манджурський уряд, що має в своєму посіданню 12,000 армію. Першим завданням цього уряду є боротьба з бандитизмом, що все більше поширюється в Манджурії. Активність бандитів і шалена аґітація комуністів значно погіршили ситуацію в Манджурії. В Китаю йдуть масові студентські демонстрації проти Японців. Багато японських фабрик та торговельних підприємств уже знищено й замкнено. Японські війська копають шанці на окупованій частині Манджурії й закріплюються там на довше.

ЯПОНІЯ ОСТЕРІГАЄ РОСІЮ.

ТОКІО (Японія). — Міністер справ заграничних, барон Шідегара, післав до Москви ноту-протест проти того, що на манджурсько-сибірському кордоні переводиться російська военна демонстрація. Він домагається, щоб ця демонстрація була негайно спинена, бо вона може викликати певні непорозуміння, а тепер це робить неприємне враження на японських і китайських жовнірів.

МОСКВА ВИКРУЧУЄТЬСЯ.

МОСКВА (СССР). — З офіційних жерел заявляють, що Росія не концентрує війська на кордоні Манджурії. Таксамо Росія не збільшує своєї армії на півночі Манджурії.

ПЕРЕМОГА МЕК ДОНЕЛДОВОЇ КОАЛІЦІЇ.

ЛОНДОН (Англія). — Ще не скінчився підрахунок голосів, поданих на ріжних кандидатів при виборах до парляменту, тому годі означити точно вислід виборів. Дотепер ясне одно, що Партія Лібералів потерпіла повну поразку. До парляменту пройде ледви кілька її членів. Таксамо Партія Праці дуже багато стратила своїх місць у парляменті. Зате Партія Консерватистів, а також сторонники політики національного уряду Мек Донелда з лібералів і лейбористів здобули величезну перемогу.

Ще не відомо, чи вибрано до парляменту самого Мек Донелд. Його головний пративник і теперішній лідер Партії Праці, Артур Гендерсон, перепав. Таким чином лейбористи опиняться в парляменті у значно меншому числі, ніж були в попередньому, а в додатку до того — без свого лідера.

Такий сумний вислід виборів для Партії Праці, кажуть, є висловом засуду виборців тих, хто в критичну хвилю тікає від керми й викликає крізу уряду.

НА КИПРІ ЩЕ НЕМА СПОКОЮ.

НІКОРІЯ (Кипр). — Хоч британійська армія й фльота затримують у своїх руках контролю острова, всеж ще не прийшло до повного заспокоєння. В багатьох місцях виникають повстанські розрухи. Повстанці валять телеґрафічні стовпи, перетинають комунікаційні дроти, а в однім випадку вони знову спалили поліційну стацію.

Місцями доходить до справжньої війни між британійськими военними відділами й повстанцями. Населення далі демонструє за приєднання острова до Греції. Греків підтримують також Турки, що в значній скількости мешкають на острові.

МУСОЛІНІ ПАРАДУЄ.

РИМ (Італія). — Почалися торжества з нагоди девятьліття фашистівського панування в Італії. Мусоліні та інші лідери фашистів приймають паради фашистів, а зокрема молоді, та роблять перегляди своїх сил.

Мусоліні виголошує промови за обмеження зброєння Европи, але передтим, він каже, має прийти ревізія мирових договорів. З нагоди початку десятого року фашистівського панування Мусоліні зарядить нові публичні роботи для допомоги безробітньому населенню.

ТІКАЮТЬ ВІД СУДУ.

КІЛЬ (Німеччина). — Тут засідає спеціяльний суд, що судить залоги тих комерційних пароплавів, котрі в російських портах були застрайкували під впливом комуністичної аґітації. Залоги 17 пароплавів, що вже прийшли до Кіля, були суджені й багато моряків післано до вязниці.

Тепер суд очікує приходу ще 25 пароплавів, що вже малиб давно прибути в кільський канал. Думають, що залоги їх знову збунтувалися, довідавшись про суд над моряками, й можливо примусили своїх капітанів вернутися до російських портів.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Ситі і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За оголошення редакція не відповідає.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Тел. „Свободи": Montgomery 5—0498. Тел. У. Н. С.: Montgomery 5—1838.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ПОЛЬСЬКІ ЖІНКИ -- ДО ЖІНКИ УКРАЇНСЬКОЇ.

Польща може завдячувати польській жінці богато доброго й злого. Польська королева Ядвіґа зробила Польщу „моцарством" і вмовила в неї великодержавну місію, з якої вона й досі не вилічилася. Валєвська пробувала відроджувати Польщу, ставши любовницею великого Наполєона, й ратувала її на свій лад, який наслідували по ній з більшим чи меншим успіхом польські дами на російськім, німецькім чи австрійськім дворі пануючих. Знову по невдалих польських повстаннях польські жінки звертали на себе увагу по цілій Европі своїми жалобами, які носили десятками літ по поляглих повстанцях.

Мабуть перепоєні отим своїм післанництвом, взялися ще й тепер польські жінки до ратунку Польщі, якої престіж захитала ославлена „пацифікація". Польські жінки почувалися досі господинями на міжнароднім ґрунті, де донедавна чути було тільки голосіння одної жінки — поневоленої Польки. Тимчасом зайшли деякі зміни. На тім самім міжнароднім ґрунті зявилась — українська жінка, та, якої там досі не було. І та жінка почала підносити голос у справі визволення українського народу, між іншим і зпід польського окупанта. І ота жінка почала документами доказувати, що визволена Польща являється сьогодні варварською державою, ганьбою для культурного світа.

Ріжні виступи нашої громадянської діячки, пані Мілєни Рудницької, довели до того, що польські посолки і сенаторки збойкотували її й проголосити отвертий лист з осудом її діяльности.

З того письма хіба можна би піднести те, що „не будується свободи на фальші й злочинах". Це мало би відноситися до того, що, на думку польських пань, усе, що говорила пані Рудницька про „польську пацифікацію", є фальшом, та що вбиття Голуфка є українською „зброднею". Коли так, то ми спокійні за майбутнє українського народу, а польські пані хай вже самі журяться своїм майбутнім, будованім від соток літ на крови „братніх" народів, ошустві, кривоприсязі й „пацифікаціях".

Колись польські пані підготовляли повстання і не були льояльними для Австрії, Німеччини і Росії, а тепер пригадують у своїй наївности пані Рудницькій — льояльність супроти Польщі й дораджують їй будувати „вспульне паньство". Чи не новий документ бездонної польської глупоти і засліплення?

Роман Слободян,
гол. фін. секретар У.Н.С.

ЕКОНОМІЧНА КРІЗА, БЕЗРОБІТТЯ Й У. Н. СОЮЗ.

(1)

Чи і яку допомогу може дати У. Н. Союз своїм безробітним членам.

В критичних часах економічної кризи, яку тепер переживаємо, кождий шукає виходу для своєї рідні, переглядає всі ощадности та інвестиції і часто жалує, що за кращих часів не подбав за будучність. В часі кризи люди переконалися, що найкращою інвестицією є виплачена членська грамота, на яку можна дістати грошеві звороти або позичку. Богато наших членів, чуючи, що якась орґанізація або асекурація дає позичку на полісу, ставлять такі самі домагання до У. Н. Союза. Вони не спитають, яку велику кладку треба платити на такі роди обезпечення, щоби мати позичку або інші привілеї, а тільки числять час належання до орґанізації.

На сторінках „Свободи" виринув клич **Союзовці Союзовцям** і богато членів висказують свої думки, шукають способів допомоги одні другим, щоби пережити тяжке лихоліття. Члени, читаючи фінансові місячні звіти орґанізації й знаючи, що маєток Союза доходить до трох міліонів долярів, не годні зрозуміти, чому то не можна би взяти частини нагромадженого майна на поміч потребуючим. Кажуть: назвіть це позичкою, чи як там собі хочете, а дайте, бо потреба вимагає. Богато членів розуміють, що не можна рушити нагромадженого майна на інші цілі крім тих, які статут передбачає, одначе тому, що через безробіття і нужду нема змоги оплатити вкладки до орґанізації і задля ратування своєї посмертної запомоги для рідні, шукають способу, чи не вдалосяб вдержати членства як найдовше. Майже що дня приходять просьби від відділів і поодиноких членів, щоби позичити гроша з головної каси, бо місцева вже вичерпана. Члени знають, що маєток орґанізації це їх маєток, що орґанізацією вони кермують, тож думають, що треба тільки перевести ухвалу і вже можна заратуватись. Виринає новий клич, нове домагання: **Союз Союзовцям.**

Щоби не знищити головної каси, як знищено каси відділові; щоби не „заморозити" цілої орґанізації і не довести до цілковитої руїни, треба нам холоднокровно і спокійно застановитись над всіми проектами і домаганнями та провірити, чи можливо все те виконати в цілости або в части. Ми знаємо, що від членства залежить іствування орґанізації, і тому мусимо задержати членів тих, що є, і придбати нових. Знаємо також, що на порожний гачок рибки не зловиш. До орґанізації з порожною касою, без майна, не тільки що не дістанемо членів, а стратимо і тих, що тепер є. Стратимо і тих, що хвилево заратуються, а потім підуть до інших орґанізацій, в котрих буде маєток на обезпечення їх грамот і сто-процентова певність, що по їх смерти рідня дістане посмертну запомогу. Члени можуть орґанізацію збудувати або знищити, одначе ані я, ані ніякий інший член головної екзекутиви, ні головного уряду, не хочемо бути гробарями цеї орґанізації, якої провід нам поручено. Я певний, що ніякий відділовий урядник, ані ніякий член орґанізації не бажає розвязки отсеї кріви упадком орґанізації. Всі ми дорожимо і гордимося нашою найбільшою і найстаршою орґанізацією і доложимо всіх сил, щоби праця-кервавиця, придбана за 37 літ тяжких зусиль, не була знищена.

Щоби краще визнатись і зрозуміти, чи можливо виконати домагання членів, яким коштом та з яких фондів, конечним буде заглянути в минувшину орґанізації: як і на яких підставах її збудовано та розвинено. Треба провірити кождий фонд, на що він призначений, і чи можливо його нарушити, і на які цілі.

Український Народний Союз зорґанізовано 22 лютого 1894 р. з місячною вкладкою в сумі 50 центів. За 5 літ іствування придбано 2,057 членів з маєтком $5,438.03 власних фондів. В 1900 р. піднесено вкладку до 70 цнт. місячно. З кінцем 1906 р., себто за 13 літ існування, Союз числив 7,888 членів з маєтком $8,520.01. Якби поділити той маєток на всіх членів, то кождий дістав би був $1.08. З такою системою не тільки що не можна було орґанізації збудувати, а навпаки: орґанізації грозив цілковитий упадок. Треба було перевести нову реформу, і вибрано розметову систему.

Розметовою системою не можна було збудувати майна, бо висота місячних вкладок залежала від скількости виплат посмертних запомог. Померло більше членів, то був більший розмет. До виплат посмертних запомог були дочислені видатки канцелярійні, платня урядникам, видатки річних засідань та кошти конвенцій. Сталими фондами в орґанізації були: фонд резервовий 7 цнт., за орґан 10 цнт., фонд народний або шкільний 3 цнт. і фонд бідних 1 цнт. Член, котрий стратив руку, ногу, око, або був тяжко покалічений, міг взяти запомогу на рахунок свого посмертного. У вересні 1914 р. член на ціле посмертне платив $1.50, а на половину посмертного 73 цнт. Всіх членів було 20,549, а маєток з кінцем 1914 р. виносив $261,729.46. По відтягненню фонду сирітського лишалася сума $199,551.44, а по відтягненню фонду адміністраційного і народного — на обезпеку членських грамот лишався фонд резервовий в сумі $101,-406.23, який, якби був поділений на всіх членів по рівній части, дав би був кождому по $5.00. За 21 літ придбано велику масу членства, але фінансового обезпечення, правної резерви не збудовано і тому треба було перевести нову реформу, систему плачення відповідно до літ і суми обезпечення. Нову реформу введено в життя 2 січня 1915 р. Повище згадана резерва, сто тисяч долярів, помогла реформу перевести і орґанізація дістало право провадження бізнесу в ріжних стейтах, згідно з вимогами асекураційних департаментів. При реформі вибрано найнижчу можливу табелю, так звану Нешенел Фратернал Ордер Морталіти Тейбл. Орґанізація виготовила відповідний статут і видала членські грамоти. Грамотами заґарантувала виплату посмертних запомог по смерти члена. Ніякі грошеві звороти, позички або безплатне продовження обезпечення не було включене, бо, згідно з такою малою вкладкою, всі ті привілеї були неможливі. Наші члени — це в 99 відсотках люди, які займаються тяжкою небезпечною працею і для орґанізації є тяжким та великим ризиком. Отсю маленьку вкладку відповідно до літ ми дістали тільки тому, бо запевнили асекураційних знавців, що крім тої вкладки до посмертного фонду ми платимо 10 цнт. місячно до фонду резервового. Хоч яка мала була вкладка системи плачення відповідно до літ, то і так 14,000 (чотирнацять тисяч) членів покинули Український Народний Союз, а осталих шість тисяч членів вдалося вдержати тільки **моральною силою і лінами** (обдовженнями поліс), які затягнено на 723 грамот в сумі $36,606.04. Як згадано вище, 14,000 членів виступили, отже остала резерва в сумі сто тисяч долярів дала змогу в 1917 р. обнизити ліни на 25%. Асекураційні департаменти стейтів ніяк не хотіли признати тих „лінів" за маєток орґанізації і тому треба було осталі „ліни" скасувати.

Минуло три роки від реформи, як скоїлася в орґанізації велика катастрофа. Наслідком світової війни появилася страшна пошесть — інфлюенца. Сотки членів нашої орґанізації переплатили ту інфлюенцу життям. На У. Н. Союз, який щойно перейшов крізу зприводу реформи, упав новий тягар: наглої й несподіваної смерти. Це коштувало орґанізацію понад $150,000, і заходила потреба розкинення специяльного податку на покриття великого недобору. Богато орґанізацій ратувалися тільки специяльним податком, але головний екзекутивний комітет У. Н. Союза рішив перенести ту крізу без нових податків, і крізу видержав.

До світової війни наша еміґрація вважалася переходовою і тому ніхто не привязував більшої ваги до новіших, модерніших родів обезпечення. Належати до Союза вважалось обовязком патріотичним, а не бізнесовим. Подавляюча більшість нашої еміґрації тільки й мріяла про поворот у рідний край, а що станеться з Союзом, це мало залежати від нового приплиаву еміґрації. Війна скінчилась, український нарід лишився надальше в неволі і маси еміґрантів, які думали вертатися в рідний край, рішили остатися тут. Щойно тоді ми стали застановлятись над кращим забезпеченням, над модернішими родами асекурації. Зайшло питання, що станеться з робітником, котрий не зможе заробляти й оплачувати вкладок до смерти. Всі признали, що реформа відповідно до літ з 1915 р. є перестаріла і не відповідає всім тим вимогам, які приходиться переживати робітникови в промислових містах. Тому XVI. головна конвенція впровадила нові роди обезпечення, які на перший погляд виглядають дорожчі, бо треба платити вищі вкладки. Колиж приглянемося тим новим родам ближче, то переконаємося, що це є обезпечення на обезпечення. Всі члени, котрі є обезпечені в нових родах, мають право домагатися грошевих зворотів, позичок на свої поліси у висоті грошевих зворотів, або безплатного продовження обезпечення. Всі привілеї є видруковані на кождій полісі і орґанізація взяла на себе відповідальність та дає гарантію, що всі ті зобовязання виконає.

Справа допомоги членам у теперішній крізі була дебатована на головнім річнім засіданню, а відтак удруге порушено її на піврічнім засіданню екзекутиви в присутности головної контрольної комісії. Всі члени головного уряду ствердили безнадійне положення наших членів та піддавали проекти допомоги. Проєктовано затягнення позички для всіх тих членів, котрі належать до орґанізації довший час і мають вплачену резерву. Проєктовано, щоби на рахунок вплаченої резерви увільнити членів від плачення місячних вкладок на час фінансової кризи. Щоби мати певність, що позичка або часове звільнення від плачення вкладок буде можливе до переведення, припоручено головному предсідателеви і головному фінансовому секретареви засягнути поради асекураційного знавця, п. Л. Дж. Вулфа, котрий від довшого часу робить оцінку грамот У. Н. Союза для асекураційних департаментів стейтів.

(Дальше буде).

П. Котович.

ЧОТИРИ РОКИ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

(Спогади бувшого комсомольця).

(1)

I.

Табор інтернованих ч. 10.

Після півторарічного перебування в Каліші, за дротами (1921—1922 р.) втратилась віра в близьку війну, в близьку нашу перемогу.

А війни так хотілось... Не вірилось, що ми переможені, розбиті. В таборах відпочили, облатались, хотілось продовження боротьби.

Що дня з піснями козаки (а ми юнаки особливо) ходили на муштру. Після обіду спортові вправи, лекції. Не було зброї для навчання, не було де муштруватись; до того ще панувала дореволюційна російська система.

— „На місці кроком руш!" — цю команду ми найчастіше чули. Чи не була вона виразником „динаміки" нашого таборового життя?

Додаймо до цього хронічне недоїдання. Я завжди зїдав свою пайку хліба до ранішньої кави, зараз же, як її одержав. І так робила більшість.

Але віра була. Всі держалися купи. Дехто, але порівнюючи мало, поїхав після амнестії на радянську Україну.

Після півтора року такого життя почалися настрої демілітаризації. Багато відійшли на заробітки, деякі добре заробляли.

Хто мав закінчену середню освіту, або хто мав звязки з Міністерством Народньої Освіти УНР в Тарнові, — відїхав на студії в Чехословаччину.

Я не мав ані того, ані другого. Як я заздрив цим вибранцям долі!...

II.

Нелеґально в Чехословаччину.

Ще до нашого інтернування я володів польською мовою. В Каліші я удосконалився настільки, що не боявся пуститись у дорогу, щоб нелеґально добратись до Чехословаччини.

Але де взяти грошей?

Під виглядом демобілізованого польського жовніра, я в одного багатого селянина на Познанщині влаштувався на працю. Було це на весні 1922 року.

Я гадав, що обдурив „дядька", але „дядько" посправді дурив мене. Він, як я довідався про це пізніш, знав добре, хто я й що я. Моя безправність дозволяла йому мене експльоатувати так, аби йому лише не перечило його добре, хазяйське серце.

Я працював залюбки. В косовицю викошував майже по 1 гектарови що дня. Заробляв гроші, а головне... наїдався.

Після жнив, коли я мав у кишені вже з 3,000 марок, я виїхав під чеський кордон, на нашу Лемківщину...

Гори, полонини! Я виріс у херсонськім степу і гори вперше бачив.

Коли підніметесь на Радіову гору, перед вами широченний обрій неначе у великому шквалі хвилюючого і нараз застиглого моря — суходолу... Старий Санч, Новий Сонч, далі ще якісь міста, і тут ближчі села, — все це біле, неначе піна на тому морі... З протилежного боку ваш зір дотикається Татрів, що, як той могутній вартівник, стоять на сторожі цієї невиданої ще краси...

Такі краєвиди ніколи не забуваються!

Я був повний якогось тремтіння до землі, по якій мені довелось ходити. Адже ж це були українські оселі, висунені найдальше на захід... Чи пройде коли тут наш кордон, чи буде наш Бескид таки нашим?...

Нас, душ трицять вояків армії УНР, працювали на Радіовій горі. Ми прокладали шлях в лісі, готували ґрунт для лісних розробок.

Десь у вересні 1922 р. я перейшов нелеґально чеський кордон. Після всіляких, підчас комічних мовних непорозумінь, добився я до Праги, а відтак на матуральні курси в Йозефів.

З Йозефова я вперше наважився написати до дому. Це було в 1923 р.

Одержав траґічну звістку: мій батько помер... Я ніяк не міг звикнути до цієї думки... Нераз, підчас праці, в мене блискавкою проходила думка: батька нема, вже ніколи я не буду бачити свого тата, тата, який нас так любов і який так любив Україну!... Часом годинами я не міг заспокоїтись і вернутись до нормальної праці...

III.

Зневіря в акцію УНР.

Особа покійного Головного Отамана С. Петлюри була в армії надзвичайно популярна. В моїх очах наша національно-визвольна боротьба персоніфікувалася в його особі.

Я себе вважав зажди соціялістом, хоч політично був зовсім неграмотним. Тому й не диво, що тут, в Чехословаччині, я, як та суха губка, почав втягати в себе вогке, наповнене політичною активністю повітря.

Я залюбки читав „Листи до братів хліборобів", — вони дуже талановито написані, але ... вони мене не переконували. Читав взагалі „Хліборобську Україну", „Нову Україну". Ці орґани внесли в мене зневіря в акцію УНР і повну дизоріентацію.

Я оставея самотним, і, як той сліпець, шукав напомацки шляху.

IV.

Шлях знайдено.

В осени 1923 р. я уже студіював у Берні в Політехнічному Інституті. В 1924 р. випадково мені попалася до рук брошура Микити Шаповала — „Інтеліґенція й пролетаріят". Там я читав: „Замісць щоби бути в українській, червоній, революційній, грізній, невблаганій для панів армії — вони (укр. молодь. — П. К.) йдуть на заріз во імя капіталізму" (стор. 14). Далі я довідався, що... „Тільки ворог трудового люду може боротися проти влади трудового люду, коли ця влада вже стала фактом" (стор. 26). Або нарешті: „...і я вдячний московським і українським большевикам, що викорінюють панське зілля, що очищають Україну од прокази капіталізму"...

Хіба можна було сумніватися в щирість автора? А він же був одним із тих, що стояли на чолі нашого визвольного руху, людиною в моїх очах авторитетною.

І от ця книжечка стала моїм евангелієм.

Коли автор такою мовою говорив у 1920 р., в добі військового комунізму, в добі, коли не було ні українізації, ні НЕП-и, то тисячу разів з цим можна й треба згодитися, гадав я, тепер, у 1924 р., в добі українізації, в добі економічних уступок селянству.

Я не вірив, я й не бажав „спуску на гальмах", повороту до капіталізму. Я хотів і української державности й соціялістичного будівництва.

Довго бреніло мені в ухах запитання М. Шаповала: „Большевики зле роблять?... А деж були і є ви, що вмієте гарно робити визволення українського народу?..."

Я хотів гарно робити визволення українського народу!

Я кинувся до радянської літератури. Тут мені знову „пощастило". Я натрапив на історію КП(б)У Равича-Черкаського. Як відомо, він доказував, що большевизм на Україні і КП(б)У це є синтеза двох рухів: зросійщеного міста й українського села. Отже, на його думку, українізація, і взагалі національна політика большевиків на Україні, випливає з самого характеру руху. Ґеґемон революції, пролетаріят на Україні, сам українізується й українізує державний апарат не з принципу „поділяй і володій", а зі свого так би мовити, єства. Аджеж большевизм на Україні є синтезою двох рухів, його коріні сягають аж до Товариства Українських Поступовців!

Я не знаю більш рафінованого способу фальшування історії, але тоді... тоді для мене це була книжка, в якої наукову вартість я не сумнівався.

Це для мене стало мовою новою вірою. Я, з властивою всім неофітам жадобою, кинувся до вивчення марксизму в большевицькій інтерпретації, вступив до комсомолу, працював у комуністичній студентській фракції...

V.

Спілка студентів-громадян УССР.

(Характер роботи).

При Спілці громадян УССР було зорґанізоване Товариство ім. Леніна, що мало на меті сприяти самоосвітній праці членів. Я активно працював у цьому Товаристві, вів секцію діялектичного матеріялізму. Ми вивчали спеціяльно фільософію марксизму, політичну економію. Я, крім того, особливо цікавився і старанно простудіював національне питання.

В Спілці всі працювали залюбки, з охотою. Видно було, що хитання переборено, „шлях знайдено".

Я був завжди в керуючих центрах Спілки. Останні кілька місяців перед відїздом моїм на Україну я був секретарем обєднаного комсомольського осередку обох зміновіховських орґанізацій — української і російської. Отже я був у курсі всіх справ Спілки.

Але мушу сказати, що ніякої, плянованої і підпираної матеріяльно згори, праці для розкладу еміґрації Спілка не переводила.

(Дальше буде).

Стаючи разом — ми лекше двигнемо навіть більший тягар. Тому вдаймося як члени „Рідної Школи" в Старому Краю. Членська вкладка 1 долар річно.

ДОКУМЕНТ ЧАСУ.

Відкритий лист бебістичних посолок і сенаторок до посолки Мілени Рудницької.

У 272. „Газети Польської" з дати 6 жовтня ц. р. знаходимо відкритий лист посолок і сенаторок з проурядового клюбу ББ до української посолки Мілени Рудницької в справі її діяльности на міжнародній арені. Коли зважимо, що цей лист появляється на сторінках центрального органу ББ, який загально вважають і півофіціозом уряду, то, зацікавившись зі змістом листа, вповні зрозуміємо його цілі та тенденцію. Цей лист є щодо змісту небувалим документом політичного примітивізму, зате щодо своєї тенденції є черговим кільцем у довжезному ланцюзі пляновoї нагінки проти визначних українських політичних діячів у тій ціли, щоби їх понизити не тільки в польській прилюдній опінії, але й у закордонній та згори оправдати евантуальну їхню ізоляцію.

Цей вимовний документ звучить так:

„Пані Посолко! Ви є Послом Річипосполитої Польської. Посольський мандат враз зі звязаними з ним обовязками для Польської Держави Ви приняли добровільно. Ми боремося за політичну рівноправність жіноцтва, тому з вдоволенням повитали ми Ваш вступ до Сойму і вірили, що присутність більшого числа жінок у тій праці допоможе оздоровити політичне життя. З тею метою, хоч боролися з основною політичною напрямною наших противниць, ніколи не нападали ми на окремі одиниці.

„Одначе прийшли обставини, які примусили нас виступити проти Вас. Переглядаючи Вашу політичну діяльність, ствержуємо, що у своїй праці Ви не кермуєтеся тою напрямною, яка повинна бути рівно дорога всім жінкам, без огляду на політичні переконання.

„Думаємо, що кожна чесна людина має лиш одну чесноту, як у політичній праці, так і в приватному житті. Отже не можемо зрозуміти, як Ви погоджуєте свою політичну пацифістичну пропаґанду на міжнародніх зїздах із підбурюванням до домашньої війни у тій Державі, супроти якої Ви, як посолка до її Сойму, зобовязалася до льояльної праці. Мусимо найенерґічніше запротестувати проти Ваших метод. Не вільно приймати обовязків від Держави, а шкодити їй своєю діяльністю. Не вільно ширити брехні й сплітoк тоді, коли не вдаються інші способи політичної боротьби, а вже зовсім не вільно взивати чужих на власну Державу. Бо в глибині душі мусите признати, що це наша спільна Держава. Має вона в деякій мірі національно мішану людність — це правда, але не має вона ні одної пяди землі, видертої якійнебудь іншій державі. Навпаки, багато земель, що належали колись до Польської Держави, залишилися в чужих руках.

„Не можна будувати волі на брехні й облуді і ніколи не збудують її Українці, ослаблюючи Польщу. Тої волі не дадуть Вам отруйники людських душ зі Сходу, які не признають ніяких моральних законів. Не дадуть Вам її теж заколотники загального мира з Заходу. Ви потрібні їм сьогодні на те, щоби роздути нову світову пожежу. Немає для Вас волі без нашої волі, отже мусимо її разом берегти і боронити нашу Державу, бо вона наша спільнота не лише з права, але й душі. Отже Ваша праця на шкоду Польської Держави, злочин не тільки для нас, Поляків, але теж і для власних земляків.

„Не сумніваємося, що в глибині душі маси українських жінок годяться з нашим висновком про Вашу працю, бо коли не політичний розум, то здорові погляди та вроджена чеснота дають їм змогу зрозуміти, що те, що на Вашу думку вимагає чужої інтервенції, це саме те, що наші спільні землі обороняє від стократно гіршої, збройної інтервенції. В глибинах своїх душ українські жінки розуміють, що без здушення іскри вогню, підкладеного заплаченими, або божевільними руками, однаково і польські й українські хати згоріли би в час пожежі.

„Вони памятають, що ніколи в найстрашніших часах ярма ніякий польський діяч-патріот не важився в пору боротьби за свободу нищити життя й майно приватних одиниць. Знають, що навіть серед некультурних народів не трапляється скритовбивство тої людини, яка бажаючи показати своє довіря, шукала гостини серед тих, з якими працювала для спільної справи. І жалють разом із нами, що таке погане діло трапилося в їхній хаті й Ваших — Пані Посолко — землячок. Отже не можуть вибачити Вам, що саме тоді взивали Ви на допомогу чужинців проти земляків убитого, пробоєвика ідеї мирного співжиття братніх народів.

„Маємо щораз більше доказів, що наближається хвилина зовсім спокійного співжиття наших братніх народів і будемо змагати до найтіснішої співпраці з українським жіноцтвом, але мусимо поставити поза скобки тої праці ті одиниці, які, так як Ви, сіють вітер і не оглядаються на те, що може прийти буря і завалити будівлю нашої спільної волі.

„Посолки та Сенаторки Союзу Громадської Праці Парляментарного Представництва ББ: Софія Морачевська, Марія Яворська, Ганна Губіцька, Олена Ярошевичева, Марія Балабанівна, Людвика Вольська, Евгенія Васневська, Казимира Марчинська, Казимира Ґрунертівна і Софія Бербецька".

— Панна Юдита розчарувалася дуже після свого шлюбу з банкиром Піпермeнтом.

— Якто? Чи виявилося, що він не такий богатий, як загально думають?

— Щодо того, то ні, та він на десять літ молодший, ніж впевняв її, має ледви 72 роки.

З БОГАЦТВА МАНДЖУРІЇ

Які є дійсні причини, чому Японці хотіли би заняти Манджурію?

Це передовсім причини економічної натури, бо Манджурія дуже богата країна.

Управа поля не всюди починается одночасно. В північній Манджурії найчастіше в травні, в південній в квітні, хоч сіють вчасніше, ледви стопляться сніги. Жнива є дуже пізні, звичайно з кінцем жовтня, нераз і в листопаді, коли мороз не перешкодить.

Перше місце серед управлюваних тут ростин займає просо. Є ріжні роди проса, що ріжняться висотою стебла, кольором і величиною зерна. Два найліпші роди проса є головним харчем населення, вбогі майже виключно жиють просом, стебло ріжуть на січку для худоби. Деякі роди, які називають спільною назвою „гао-ліяо", надаються на пашу для худоби і для виробу горівки. Стебло висоти коня з їздцем є добре на підпалок, на пошивання стріхи, для виробу мат і т. д.

Друге місце займає **горох** і **біб.** Із більшого гороху бють олій, за яким дуже попитують у китайських провінціях, із дрібного роблять, з додатком зеленої вики, **китайський макаран.** З самої вики роблять **сухарі,** які розмочені в воді є досить смачні. Найбільше гороху сіють в околицях Мукдену та в гірській околиці провінції Ше-Гінь. Манджурський **біб чорний, червоний** та звичайний **білий** і **жовтий** плекають у західній части провінції Кірин. Білого бобу вживають як великого зернистого гороху, чорного додають до паші для коней.

Мак плекають у Манджурії вже кількадесять літ. Манджурський опій є поважною конкуренцією для англійського й індійського довозу. Плянтації маку є всюди в Манджурії, головнож над середущим руслом Сунґарі, між Кірином і Боян-Сусу. Там під управу маку йдуть тисячі гектарів. В інших околицях зростає скількість управлюваного маку з року на рік. Населення курить чимраз більше опію, а волить краєвий ніж закордонний, який є сильніший, та зате дорожчий. А найважніше, що після скінчення жнив маку можна сіяти інші ростини, ще заки настануть морози. Нині сіють мак на просторі від границь провінції Чі-Лі до Амуру, від Монголії до побереж Японського моря, до границь Кореї, навіть до південно-усурійської округи, де, хоч заборонено, виробляють опій та вивозять джонками (човнами) до Китаю. Навіть напівдикі кочовики монгольських степів курять люльку опію. Опій має в Манджурії вартість грошей. Робітники, що приходять з півдня на північ, жадають заплати в опію, бо на півдні опій має більшу вартість ніж гроші.

Пшеницю сіють у північних провінціях Манджурії та біля Нінґути. **Ячменю** сіють небагато, а вживають його для ферментації китайського вина. **Овес** сіють не для паші, а для експорту. **Гречку** сіють у багато сторонах на півночі для власного вжитку. В Гомолі нема гречки зовсім. **Кукурудза** дуже розповсюднена. **Риж** управляють у місцях, які не дадуться наводнити, а звогчує їх лише дощ. Той рід рижу в усьому Сході конкурує з японським рижом. На піскових берегах Ліяо-Го сіють звичайний риж.

Розповсюднена є в Манджурії ростина **сезам,** з якої бють олій для страв. **Конопель** є два роди. З одних бють олій, з других роблять шнури й мотуззя. **Тютюн** стрічається всюди в Манджурії, головнож над середнім Сунґарі. Манджурський тютюн цінять високо в Китаю, вживають його теж дуже багато в самій Манджурії. Курять жінки й мущини, почавши від 9-го року життя. **Бавовна** росте над побережам заливу Ліяо-Тунь.

Управа поля починається з кінцем квітня, жнива відбуваються в жовтні. З насіння бють олій, коріння й бадилля (стебло) йде на отоплення. Для лічничих цілей плекають у Манджурії ріжні ростини.

Гарно процвітає в Манджурії **городництво.** Плекають **огірки, редькву, ріпу, біб, горох,** небагато **капусту,** а в південних провінціях **мельони та дині.** Городовина це головний артикул прохарчування, тому, що дуже дешева.

У провінції Шен-Кінь по обох боках ріки Ліяо-го, на півострові Ліяо-тунь і дальше на схід аж до кореанського кордону населення займається шовківництвом. Манджурський шовк достарчають шовківниці мотиля Бомбакс Перенії, що їсть листя з трох родів дубів: китайського, монгольського та широколистого. Найбільше їдять листя монгольського дуба. Морва росте в Манджурії, та для плекання шовківництва не має значіння.

Давніше в Манджурії для лічництва попитували за ростиною „ґінсенґ". Ішли до Манджурії ріжні люди, щоби так забагатіти. Тепер підупало це джерело доходу. Корінь ґінсенґу росте до 47 степеня північної ширини, а на заході до полуденника, що переходить через Мукден. Росте теж у Кореї, та там плекають його штучно. Дико росте ґінсенґ у дуже недоступних місцях, у глибоких гірських яругах, у непрохідних тайгах (пралісах), головно під липами. Китайські лікарі приписують корінню ґінсенґу велику лічничу силу. В першій половині 19-го століття шукало ґінсенґу 9,000 людей. Вони діставали на це спеціяльні дозволи, а підчас пошукування пильнували їх цілі відділи війська.

У гірських долинах східної Манджурії збирають іще іншу ростину, якої коріння Китайці уживають до лічництва. Ростину цю називають: хуан-ці.

Найбільше **худоби** плекають на чулунбюірській високорівні, на безмежних степах, що не надаються для управи, зате росте там богато трави, є великі води. Табуни **коней** і череди **овець** стрічаються теж у долинах гірських рік. Худоба це богацтво кочовиків. На основі худоби обраховують податки, ведуть вимінну торговлю худобою. Рогата худоба є великої раси, коні малі та сильні. На чулунбюірській високорівні пасеться **кілька міліонів** худоби. Літом пасуться на степах, зимою на високорівні, де нема великих снігів.

У провінції Го-люнь-кіянь **лосі** належать до домашніх звірят. Тамошні люди їдять сушене мясо лосів, а зі шкір роблять одяги.

Безмежні **ліси,** що давніше вкривали всі гори Манджурії, зникають помало наслідком кольонізації. Систематичної лісової господарки в Манджурії не знають, кожен рубає, як і коли йому подобається. Ліси не є густі. На однім гектарі росте 30—40 штук більших дерев і то переважно таких, що вже порохнавіють, що вже не надаються на паливо. На паливо йдуть тут акації, берези, осики, вязи (берести). Де нема лісів, палять галуззям верб, які ростуть на берегах Сунґари й інших рік.

З **овочевих дерев** плекають передовсім груші, вишні та морелі; стрічаються теж яблуні, а в Гу-чунь навіть малини. Виноград плекають і виробляють вино лише чужинці.

Ловецтвом займаються головно туземці, племя Ґолдів. На південь від ріки Хойфа створили кілька незалежних спілок, що правлять собою на основі окремих законів. Мисливці виходять на лови пізною осінью, а вертають весною зі шкірами, які сполювали. Деякі з них проводять цілий рік у лісах.

Риболовля це дуже важне джерело доходу. Обобіч ріки Сунґари є китайські рибальські осебі: 40 мущин вибирає собі начальника. Осінью та зимою приступають до рибальської спілки також околичні селяни. Багато рибальських осель є над рікою Нонні. Найважнішою рибою є т. зв. „кета", порода пструга. Кета мандрує що року осінью масами з моря до Амуру та його допливів. Тоді всі Ґолди ловлять рибу. Мущини ловлять, жінки й діти сушать рибу на сонці.

У ріці Сунґарі з доплнвами й озерами в окрузі Цицикар, Гу-лян і Аіґунь мають **жемчуги (перли).** Найбільші мають у промірі 1.27 цм., найменші є величини зеренця проса.

Багадо **соли варять** у Манджурії на побережах заливу Ліяо-тунь між містами Ню-чвань і Ґай-ту. Збирають солону воду у чотирокутних ямах. Сонце пече й вода випаровує скоро, а сіль лишається на дні.

Манджурія країна богата в **золото,** хоч тієї справи досі якслід не розслідили. Китайський уряд не позволяв експльоатувати золоті жили. Шукачів золота ставив нарівні з розбишаками та карав їх навіть смертю. Тепер відносини змінилися. Уряд позволив із обмеженнями шукати золота та срібла.

Золото є в горах Чан-бо-шан. Є воно теж на півострові Ліяо-тунь здовж ріки Білі-го та недалеко міста Таку-шану. Срібло добувають у Манджурії дуже помало.

У південній Манджурії є дуже багато **заліза.** Відкрили залізо в горах Ґунь-шань, на схід від Ліяо-янь і між Сайма-кі та Сяо-зир. У всіх трох копальнях є маґнетична руда; в горах Ґунь-шан є теж брунатна руда.

Вугіль є на островах на захід від південної части півострова Ліяо-тунь і на побережі пристані Порт Адамс в околиці Фу-цу. Найбільші поклади вугля є коло села У-хе-шуй. Це найвигідніші китайські копальні, бо море вдирається тут глибоко в сушу, а джонки (човни) можуть причалювати безпосередньо до шибів. Одначе вугіль цей найгірший з усієї південної Манджурії. Верстви бувають грубі і на 3 метри, одначе розсипаються підчас добування на пісок. Усеж той вугіль розходиться на побережі Ліяо-тунь, а почасти також і в Чі-фу й інших пристанях на півострові Шан-тунь. Небагато вугля є в заливі Та-ліен-ван і в околиці пристані Таку-шан. У місцевости Сай-ма-кі з поганого вугля роблять кокс. Найбільші копальні вугля є в південній Манджурії, в долині Тай-зи-го, 60 верств від Мукдену на південному сході.

Правдоподібно є в Манджурії й інші мінеральні богацтва, які видістануться на денне світло, коли країну краще розслідять.

В ній плекаєсь рідне слово,
В ній надія на обнову,
З неї виллєсь, наче море,
Струя світла у простори,
І огріє хлопські тини,
І проміння в хату кине,
І розжене тьми довкола
Українська Рідна Школа.

КНИЖКИ Й ЖУРНАЛИ.

КАЛЕНДАР „ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ" НА 1932 РІК.

Як звичайно, так і цього року „Червона Калина" видала дуже цікавий календар, що містить у собі багато ілюстрацій з геройських часів життя українських армій. З найповажніших статей треба піднести **М. Лебединського „У 15-ліття заснования Центральної Ради"** в Київі. В цій короткій, але змістовній статті докладно переповідається історію повстання Центральної Ради, її склад та сумаричну діяльність. **Спогади А. Крезуба** доповнюють дуже гарно цю статтю переживаннями й спостереженнями Галичан-полонених, що в часі революції 1917 року опинились на Україні.

Василь Раєвський у своїх спогадах розповідає про свої переживання в часі революції на Україні й боротьби з московською інвазією. Цікаві його згадки про повстанців, а зокрема про Ангела. **Мирон Заклинський** розповідає про **наступ УСС 1918 року на Олександрівськ,** на Великій Україні. Крім того є багато іншого надзвичайно цікавого й добре літературно обробленого матеріялу.

Календарі „Червоної Калини" є цінним вкладом в українську літературу альманахового типу; особливо багатий цими матеріялами календар на 1932 рік. Ці матеріяли пригадують справи з Великої Війни та з революції й боротьби за Велику Україну й Галичину проти напасників-окупантів. Кожна українська родина повинна мати ці календарі, що яскраво малюють історію героїчної боротьби українських армій.

З ПЕКЛА НА УКРАЇНСЬКІЙ ЗЕМЛІ.

„Червона Калина" видала дві нові книжки **Віталія Юрченка: „Шляхами на Соловки"** та **„Пекло на землі"**. В обох книжках автор розповідає про свої переживання та спостереження від самого початку революції 1917 року до утечі його в 1930 році з заслання на Соловецькі острови.

Страшна, нічим неприкрашена правда визирає з кождої стрічки цих двох книжочок, у яких описується Голгофту українського народу. Автор веде читача до Соловок від часів, „коли валився царський трон", через новітню гетьманщину, про яку автор робить таку замітку:

„Я намітив у циклі лекцій виложити селянству всю історію України. Добув Аркаса, готувався старанно, викладав просто, образово — слухачів повнісенька саля. Приходили з сусідніх сіл послухати, як у нашій „Просвіті" козацтво-лицарство з могил воскресає.

„Та поки йшло про козаків, усі слухали уважно. Колиж заговорилося про гетьманців, почались репліки й заперечення.

— „А ті гетьмани верховодили таксамо, як сьогодні Скоропадський?" обізвався хтось з одного кутка.

— „Чи булави Богдана й Мазепи були такісамі, як булава Павлушки, що по людських спинах їздила?" — докинув слухач з другого кутка.

— „Як так, то й згадувати їх нема за що" — додавали гуртом".

А ось картинка з перевірки „українізації" в ДПУ (Чеки). Автор був у комісії, яка, перевіривши „українізованих" чекістів, переконалася, що вони зовсім не знають української мови. Після того відбулися такі розмови секретаря Чеки з одним із членів комісії:

— „Ну, как там результати вчерашней праверкі?"

— „Плохо, очень плохо, хуже всіх" — відповідає з жалем інспектор політосвіти.

— „Да не может бить. У нас все ісключітельно пішут по етому українскому. Ти, слушай, устрой там как нібудь. Ето безобразіе".

„Да што ж устроїш? Составілі пратакол і в окркомісію атаслалі... Неудобно. Я здесь не адін... спеціаліст бил... Он определял"...

— „Так ето тот спеціаліст? А что он за супчик?"

— „Член камісії, преподаватель українскаво язика".

— „Преподаватель?! Петлюровець, сукін син. Аткуда он мог етаму сабачему язику научітса?"

Не станемо тут переповідати далі, що автор бачив і пережив у чека, коли гойо арештували, а потім на засланню. Мороз поза шкірою пробігає, коли читаєш сцени розстрілів, катування арештованих, висилку їх на північ і т. д.

Не вистарчає нервів, щоб прочитати до кінця спокійне, але до безмежности трагічне оповідання автора. Щоб зрозуміти те пекло, яке Москва принесла на Україну, треба прочитати отсі дві книжки, документ живого свідка й жертви московського божевільства.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ТАРЗАНІВ СИН.

(75)

Пять молодих Арабів, що належали до племени, над якими панував уже нам відомий шейк, їхали спокійно, наближаючись до покинутого тубильцями селища. Вони, не поспішаючи, легенько тюпали. Між ними був один молодий, вродливий Араб. Він перший побачив у віддалі людську постать. „Можливо, що це якийсь мисливець, котрий — думав він — заблудив". „Отож треба дістати його до рук, а потім можна буде зажадати викупу.

Так рішив молодий Араб. Меріем утікла від Шведа й чотири дні бродила по джунглях. Нарешті вона вийшла на беріг пустині. Тепер вона побачила, що заблудила. Набої вона вже вистріляла всі, коли полювала на дичину. Побачивши курінї, в яких жило дикунське плем'я, вона направилася туди, але скоро була здивована й неприємно заскочена, що це селище опустіло. Вона йшла вулицею між курінями, не передчуваючи, що біда вже нависла над нею.

Несподівано Меріем почула тупіт коня. Не встигла вона й опамятатися, як побачила, що до неї наближається на вороному коні Араб. Вона кинулася тікати геть в джунглі, та вже було запізно. Абдуль Камак, так звали молодого Араба, дігнав її. Зручно нахилився з коня на повному бігу, схопив дівчину під руки й висадив на коня. Тепер він побачив, що це була гарна, молода дівчина. Алах післав йому свій подарунок.

—o—

Два дні Араби їхали з дівчиною, поки вона побачила намети Арабів серед жовтих пісків пустині. Меріем здавалося, що вона колись уже бачила ці намети й цю місцевість. До неї підійшов високий сивий Араб. Вона також нібн пізнавала в ньому того, котрого колись десь стрічала. Її охопив жах, бо вона пізнала шейка й побачила, що він її також пізнав. Увесь переляк і жах її з часів дитинства знову пробудився в ній.

—o—